

Аутори:
Милош Јањић

ДИСКУСИОНИ ПАПИР

СЛОБОДНО КРЕТАЊЕ РОБЕ – КОЛИКО СМО ДАЛЕКО ОД ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Убедљиво најзначајнији трговински партнер Републике Србије је Европска унија. У исто време, стратешки циљ који је Република Србија поставила јесте пуноправно чланство у ЕУ у најкраћем могућем року. Како је слободно кретање робе један од основних принципа на којима се темељи постојање ЕУ, хармонизација правне регулативе и процедура обухваћених преговарачким поглављем 1 представља неопходан корак на путу до остварења стратешког циља. Иако је један добар део регулативе транспонован у српски правни систем, велики део европских стандарда усвојен и значајан број тела за оцену усаглашености акредитован, остаје утисак да је потребно уложити више напора да се хармонизација у овом поглављу доведе до краја и да се материја из ове области приближи реалном сектору привреде, пре свега малим и средњим предузећима.

С тим у вези, овај рад има за циљ да на једноставан и јасан начин представи комплексну материју обухваћену преговарачким поглављем 1, да мапира пут који производ у регулаторном смислу треба да пређе од производње до пласирања на тржиште и представи перспективе за даљи развој ове области. У складу са тим, после уводног дела, секције 2 и 3 описују проблематику везану за поглавље 1 из угла правне регулативе и институционалног оквира. У делу 4 је дат преглед практичне примене техничких прописа и анализа тренутног стања, док су у последњој секцији број 5 изложени закључци и препоруке за унапређење тренутног стања у овој области.

УВОД: ПРЕГОВАРАЧКО ПОГЛАВЉЕ 1 – СЛОБОДНО КРЕТАЊЕ РОБЕ И ИНТЕГРАЦИЈА СА ТРЖИШТЕМ ЕУ

Слободно кретање робе представља један од основних принципа на којем се заснива правни и економски поредак Европске уније (ЕУ). У складу са тим принципом, земље кандидати за чланство у току процеса приступања ЕУ морају да предузму мере којима ће обезбедити слободан проток робе. У практичном смислу то значи да се обезбеде услови за **трговину без непотребних техничких препрека уз поштовање прописаних захтева који се тичу квалитета и безбедности производа стављених на тржиште**. Постављен на овакав начин, принцип слободног кретања робе омогућава функционисање јединственог тржишта ЕУ.

ЕУ је без премца најважнији трговински партнер Републике Србије. О томе сведоче и подаци који показују да је у 2019. години 67% укупног извоза српских производа завршило на територији ЕУ док је у исто време 58% увоза водило порекло из неке од земаља ЕУ.¹ Стога, **пуна интеграција српске привреде у јединствено тржиште ЕУ представља легитиман стратешки циљ који доноси користи како привредницима тако и потрошачима и органима државне управе**. Тако ће привредници у Србији моћи да производе, извозе и увозе робу без техничких препрека уз минимум административног оптерећења, док ће у исто време потрошачима бити омогућен већи избор робе уз гаранцију квалитета и безбедности. Такође, државни органи ће бити у могућности да ефикасније и квалитетније обављају надзор над применом прописане правне регулативе.

Правни оквир који садржи начело да се робом мора трговати слободно и без ограничења широм ЕУ је дат члановима 34 до 36 Уговора о функционисању ЕУ (УФЕУ). На овај начин се спречава да појединачне чланице имају на снази законске прописе који неосновано ограничавају трговину у оквиру јединственог тржишта ЕУ. **Хармонизацијом националних прописа и техничких стандарда у земљама чланицама обезбеђује се једнак третман за све производе на тржишту чиме се повећава конкуренција и омогућава опште функционисање јединственог тржишта ЕУ**.

ХОРИЗОНТАЛНА ДИМЕНЗИЈА НАЧЕЛА СЛОБОДНОГ КРЕТАЊА РОБЕ

2.1. Инфраструктура квалитета

Један од основних предуслова за несметану трговину безбедним и квалитетним производима је постојање ефикасног система инфраструктуре квалитета. У основи, **систем инфраструктуре квалитета представља мрежу институција и организација у области стандардизације, метрологије, акредитације и оцењивања усаглашености са датим захтевима**. Поред јавних и приватних институција у наведеним областима, систем инфраструктуре квалитета укључује и законодавни оквир унутар којег ове институције функционишу.

У ЕУ је овај систем постављен тако да законодавство: утврђује нивое заштите јавног здравља и основне безбедносне захтеве за предметне производе, одређује обавезе и захтеве које економски субјекти треба да испуне, поставља - у случајевима где је неопходно укључивање треће стране – неопходан ниво компетентности за тела за оцењивање усаглашености која процењују усаглашеност производа као и контролни механизам за ова тела, утврђује које су одговарајуће процедуре оцењивања усаглашености које се примењују и успоставља одговарајуће механизме надзора тржишта како би се осигурало да читав законодавни инструмент делује на ефикасан и несметан начин.² Како је Република Србија у процесу хармонизације регулативе и процеса са оним тренутно актуелним у ЕУ, систем

¹ База Републичког завода за статистику доступна на линку:
<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/170301?languageCode=sr-Cyrl>

² Европска комисија - The 'Blue Guide' on the implementation of EU product rules 2016

инфраструктуре квалитета је постављен на сличан начин као у ЕУ. С тим у вези, у наставку следи опис појединачних елемената овог система у Републици Србији са референцама на законодавни оквир ЕУ.

Стандардизација је скуп активности на изради и доношењу стандарда који представљају техничке спецификације које је донело национално тело за стандардизацију и са којима усаглашеност производа, процеса и услуга није обавезна. У Републици Србији *Законом о стандардизацији*³ су одређена начела и циљеви стандардизације и уређена питања организовања и делатност националног тела за стандардизацију, као и доношење, објављивање, повлачење и примена српских стандарда и сродних докумената. Усвајањем овог закона створена је основа за транспоновање *Уредбе ЕУ 1025/2012 о стандардизацији*. Ова Уредба садржи правну основу за коришћење европских стандарда за производе и услуге, као и обавезе националних органа за стандардизацију у вези транспарентности процеса стандардизације и о учешћу заинтересованих страна у европским и националним активностима стандардизације. С тим у вези, **у погледу законодавног оквира, закони у области стандардизације заједно са метрологијом, акредитацијом и оцењивањем усаглашености, представљају хоризонтални правни оквир инфраструктуре квалитета.**

Основни циљеви стандардизације су унапређивање заштите живота, здравља и безбедности људи, животиња и биљака, као и заштите животне средине уз побољшање конкурентности домаће привреде кроз усаглашавање са међународним стандардима. У Србији послове који се односе на стандарде и стандардизацију обавља *Институт за стандардизацију Србије* (ИСС) који је истовремено и једино национално тело за стандардизацију. Како стандарди представљају значајну компоненту техничког законодавства у ЕУ и непосредно утичу на извоз српских производа на јединствено тржиште ЕУ, хармонизација српских стандарда са онима који су на снази у ЕУ јесте приоритет у овој области. Према последњим подацима Министарства привреде, званичном органу задуженом за хармонизацију прописа у овој области, ИСС је усвојио око 99% европских стандарда и хармонизованих докумената у форми српских стандарда до октобра 2018. године.

Метрологија је научна област која се бави проучавањем мера и мерних система. Метролошки систем у Републици Србији је успостављен у складу са одредбама из документа Међународне организације за законску метрологију (ОИМЛ Д1 и ОИМЛ Д9) и регулативе ЕУ која се односи на метрологију (пре свега ЕУ Директива 2014/32 о мерним инструментима). С тим у вези законски оквир у овом подручју је одређен *Законом о метрологији*⁴, *Законом о контроли предмета од драгоцених метала*⁵ и *Законом о рачунању времена*⁶ док Дирекција за мере и драгоцене метале (ДМДМ) представља административно тело у оквиру Министарства привреде задужено за стратегију и законодавство у области метрологије. *Законом о метрологији*, као најзначајнијем правном акту у овој области, уређена је организација послова метрологије, законске мерне јединице и еталони Републике Србије, стављање на тржиште, односно испоручивање на тржиште, као и употреба мерила, оцењивање усаглашености мерила са прописаним захтевима, претходно упаковани производи, важење иностраних знакова и докумената, надзор, као и друга питања од значаја за метрологију.

Главни задатак који метрологија треба да испуни јесте да обезбеди сигурност свим учесницима у промету роба и услуга у тачност резултата мерења. Употребом тачних мерила која испуњавају међународно признате захтеве и омогућавају добијање резултата упоредивих на нивоу међународних система јединица се обезбеђује поузданост мерења. Тако се, на пример, осигурава да су ваге тачно подешене и на тај начин потрошачи сигурни у резултате мерења. Поред заштите интереса учесника у купопродајним односима, активности у области метрологије имају и изузетан значај и примену код

³ Закон о стандардизацији (Службени гласник РС бр. 36/09 и 46/15)

⁴ Закон о метрологији (Службени гласник РС бр. 15/16)

⁵ Закон о контроли предмета од драгоцених метала (Службени гласник РС бр. 36/11 и 15/16)

⁶ Закон о рачунању времена (Службени гласник РС бр. 20/06)

индустријских процеса, лабораторијских и других испитивања што има утицаја на безбедност и здравље људи, као и животне и радне средине.

Акредитација је поступак у коме национално тело за акредитацију потврђује да ли је тело за оцењивање усаглашености (ТОУ) компетентно за обављање послова из својег делокруга рада уз испуњавање националних, међународних и европских захтева. Акредитација, положај и рад националног тела за акредитацију у Републици Србији, као и друга питања од значаја за акредитацију уређена су *Законом о акредитацији*.⁷ Овај закон је делимично усклађен са *Уредбом ЕУ 765/2008* која поставља услове за акредитацију и тржишни надзор па је у складу са тим Министарство привреде (Сектор за квалитет и безбедност производа) предложило измене и допуне овог закона како би обезбедило потпуну хармонизацију са ЕУ прописима у овој области. Предлог Закона о изменама и допунама предметног закона је у овом тренутку у парламентарној процедури.

У Србији Акредитационо тело Србије (АТС) је национално тело за акредитацију са задатком да процени компетентност и опремљеност ТОУ за обављање испитивања, калибрацију, инспекцију и сертификацију производа, системе управљања и лица. У исто време АТС је непрофитна организација а како би се избегли сукоби интереса, АТС нема никакво власништво или било који други интерес у органима за оцењивање усаглашености. Иако је акредитација у Србији добровољна (осим ако је законом прописана обавезност за одређени сектор) овим поступком се успоставља поверење на тржишту као резултат сигурности у обављена испитивања, контролу и сертификацију.

Оцењивање усаглашености производа представља скуп активности којима се проверава и утврђује да ли су одређени производи, услуге и процеси у складу са захтевима прописа, стандарда или других техничких спецификација. Правни основ за уређивање начина прописивања техничких захтева за производе и доношење техничких прописа, оцењивање усаглашености производа са прописаним техничким захтевима, као и о начинима за издавање потребних исправа о усаглашености и знакова усаглашености у Републици Србији чини *Закон о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености*⁸.

Српско законодавство је делимично усклађено са законодавством ЕУ (*Одлука Европске комисије (ЕК) 768/2008*) у делу који се односи на обележавање усаглашености производа. Технички прописи засновани на *Закону о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености*, по правилу регулишу стављање српске ознаке усаглашености⁹ и имају прелазну одредбу која предвиђа да ће се „СЕ” ознака постављати на производе произведене у Србији од дана приступања ЕУ или након потписивања Споразума о оцени усклађености и прихватању индустријских производа (АЦАА) са ЕУ. У циљу усклађивања ове регулативе Министарство привреде је израдило предлог новог закона о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености који је тренутно у парламентарној процедури.

Уколико је предвиђено техничким прописом оцењивање усаглашености може бити обавезно или добровољно ако се усаглашеност производа оцењује према стандарду. Издавање исправе о усаглашености и стављање прописаног знака усаглашености, ако је тако наведено техничким прописом, представља крајњи резултат поступка оцењивања усаглашености.

2.2. Тржишни надзор

Тржишни надзор представља скуп активности и мера које се предузимају у циљу **обезбеђивања усаглашености производа са прописаним захтевима и на тај начин се осигурава да производи**

⁷ Закон о акредитацији (Службени гласник РС бр. 73/10)

⁸ Закон о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености (Службени гласник РС бр. 36/09)

⁹ Детаљније о српском знаку усаглашености и „СЕ” знаку у делу 3.4. *Национални знак усаглашености – ЗА и „СЕ” знак*

не угрожавају здравље, безбедност и друге аспекте заштите јавног интереса¹⁰. Као правни акт који регулише област тржишног надзора у Републици Србији је усвојен *Закон о тржишном надзору*¹¹ којим се уређује област тржишног надзора који врше надлежни органи у прописаном делокругу, општа правила за спровођење активности и предузимање мера тржишног надзора, сарадња органа тржишног надзора и царинског органа, размена информација и комуникација са заинтересованим странама, општа начела за примену знака усаглашености, планирање и праћење активности тржишног надзора и координација у тој области. Национални органи су одговорни за надзор тржишта како би се осигурало да производи испуњавају предвиђене услове приликом пласирања на тржиште. С тим у вези, надзор се може састојати од прегледа документа и/или физичког прегледа робе у зависности од природе самих производа.

Поред тржишног надзора, као активност која се одвија на националном нивоу, ЕК је развила платформу 'RAPEX' која служи за брзу размену информација о опасним производима који се налазе на територији једне или више чланица ЕУ. Овај систем је постављен тако да национални надлежни органи промтно обавештавају ЕК о евентуалном постојању опасних производа у промету на тржишту за које су они надлежни. Следећи корак у овом ланцу јесте да ЕК шаље исто тако брзо обавештење свим националним органима осталих чланица ЕУ (плус чланицама ЕЕА) са детаљним информацијама о потенцијално опасном производу. У исто време ЕК публикује ове информације на свом интернет сајту како би потрошачи и остали произвођачи били упознати са овим упозорењем. На овај начин се пружа висок ниво заштите здравља и сигурности потрошача.

Као пандан 'RAPEX' систему у Републици Србији је активан НЕПРО Плус систем брзе размене информација о небезбедним производима.¹² Ова платформа представља базу података која садржи обавештења о небезбедним производима на територији Републике Србије, као и недељне извештаје о опасним производима на територији ЕУ кроз линкове ка 'RAPEX' бази. Иако је НЕПРО систем првобитно успостављен пре више од 10 година, стиче се утисак да није довољно познат у широј јавности, те је потребно даље промовисање постојања и начина функционисања овог алата међу потрошачима и произвођачима.

2.3. Нотификација

Усвајање нових националних техничких прописа може да представља потенцијалну препреку за трговину. Стога је пријављивање таквих активности (нотификација) одговарајућим телима од изузетног значаја. Преузимањем *Директиве ЕК 2015/1535* у правни систем Србије уведена је пракса да свако појединачно министарство пре доношење техничког прописа достави нацрт тог прописа Министарству привреде које спроводи процедуру нотификације. Као законски основ за спровођење оваквог поступка нотификације је усвојена *Уредба о поступку пријављивања и начину информисања који се односе на техничке прописе, оцењивање усаглашености и стандарде*¹³.

Процедура пријављивања нових или промене постојећих техничких прописа је најзначајнија у делу правне регулативе која није хармонизирана на нивоу ЕУ. Међутим, овај поступак има свој значај и код

¹⁰ Тржишни надзор су активности које спроведе и мере које предузимају органи тржишног надзора да би се обезбедила усаглашеност производа са захтевима који су уређени техничким прописима донетим на основу закона којим се уређују технички захтеви за производе и оцењивање усаглашености, хармонизованим са прописима Европске уније, и посебним законима и прописима донетим на основу тих закона, којима се уређују захтеви за производе и оцењивање усаглашености, а који су хармонизовани са одговарајућим прописима Европске уније и другим прописима којима се уређују технички и други захтеви за производе, начин руковања и употребе производа према њиховој намени и начин одржавања, да би се осигурало да производи не угрожавају здравље, безбедност и друге аспекте заштите јавног интереса; чл. 3 и 5 Закона о тржишном надзору ("Службени гласник РС" бр. 92/11)

¹¹ Закон о тржишном надзору (Сл. гласник РС, бр. 92/11)

¹² У тренутку прикључења Републике Србије ЕУ, НЕПРО систем ће постати део 'RAPEX' система.

¹³ Уредба о поступку пријављивања и начину информисања који се односе на техничке прописе, оцењивање усаглашености и стандарде (Службени гласник РС бр. 45/10 и 114/15)

производа за које су технички прописи усклађени на нивоу целе ЕУ али само у случају да они садрже неки додатак који је карактеристичан за конкретну земљу. На овај начин се смањује могућност за постојање непотребних техничких препрека и олакшава трговина робом.

ТЕХНИЧКИ ПРОПИСИ – ВЕРТИКАЛНА КОМПОНЕНТА

Поред инфраструктуре квалитета као система који служи да обезбеди адекватно окружење за производњу и промет робе на националном и ЕУ тржишту, **технички прописи утврђују конкретан пут који производ, у регулаторном смислу, треба да прође пре него што буде стављен на тржиште.** С тим у вези, технички прописи ЕУ се вертикално могу поделити у две велике групе: хармонизована и нехармонизована област. Ова подела је приказана и графички на слици 1 на којој је хармонизована област приказана приближно сразмерно обиму производње робе која је обухваћена техничким прописима из конкретне области.

Слика 1: Вертикална подела техничких прописа

ХАРМОНИЗОВАНА ОБЛАСТ		НЕХАРМОНИЗОВАНА ОБЛАСТ	ОСТАЛО
Стари приступ	Нови приступ	Национални технички прописи	
Прописи о општој безбедности производа			

Добар део производа који се производе у ЕУ подлежу хармонизованим правилима која регулишу заштиту потрошача, јавног здравља и животне средине. У исто време **хармонизована правила онемогућавају усвајање националних регулаторних аката који би били у супротности са хармонизованим прописима** и на тај начин се осигурава слободан промет робе на целој територији ЕУ без непотребних техничких баријера трговини. Међутим, **један део производа се и даље производи у складу са националним законодавством сваке земље чланице и представља нехармонизовану област.** Применом принципа слободног кретања робе, који је дефинисан Члановима 34-36 УФЕУ се обезбеђује да трговина робом у оквиру ЕУ буде ослобођена неоправданих препрека и онда када се она производи по националним прописима.

3.1. Хармонизована област

Од самог оснивања ЕУ идеја о хармонизацији техничких прописа између свих чланица је била један од приоритета како би се тадашње баријере у трговини укинуле и спречило настајање неких нових у будућности. Другим речима, идеја хармонизације је била да доведе до стања у којем исти прописи важе на целој територији ЕУ. У почетку су директиве које је доносила ЕК биле детаљне и секторски уско дефинисане па је њихова измена и развој временом постајао изузетно компликован – *Стари приступ*. Због тога је од 1985. године уведен *Нови приступ* у формулисању директива и уредби, с тим што је за одређене групе производа *Стари приступ* остао на снази због осетљивости производа које обухвата (моторна возила, хемикалије, детергенти, ђубрива и др.). Тако данас хармонизовану област сачињавају технички прописи *Старог* и *Новог приступа* који се примењују упоредо а све у зависности од групе производа која се посматра.

3.1.a) Нови и глобални приступ

У регулативи Новог приступа законодавство ЕУ се ограничава на дефинисање суштинских захтева за здравље, безбедност и заштиту животне средине. У исто време, техничке спецификације које производ треба да поседује како би испунио суштинске захтеве иницијалног техничког прописа су утврђене хармонизованим стандардима. Да би показали усаглашеност са суштинским захтевима, произвођачи могу да користе стандарде или друге техничке спецификације. На овај начин употреба стандарда остаје добровољна.

Међутим, производи произведени у складу са хармонизованим стандардима имају предност јер **произвођач може да искористи могућност да докаже усклађеност са одговарајућим суштинским захтевима важећег законодавства кроз принцип претпоставке о усаглашености без додатних процедура**. Такође, у неким случајевима, произвођач може имати користи од поједностављеног поступка оцењивања усаглашености. Тако на пример, у многим случајевима Декларација (исправа) о усаглашености коју произвођач саставља ће бити лакше прихваћена код органа јавне власти (али и дистрибутера генерално) уколико је базирана на већ постојећој легислативи о одговорности за производ у смислу испуњења техничких захтева. Али, како је већ напоменуто, произвођач може увек да изабере да докаже да испуњава услове иницијалног техничког прописа и кроз примену неке друге техничке спецификације. Уколико се одлучи за ову другу опцију, произвођач треба да има у виду да ће морати да докаже како његова приложена техничка спецификација испуњава све суштинске захтеве што обично захтева и укључење треће стране у процес – тела за оцену усаглашености.

Као комплементарни део *Новог приступа* усвојена је 1989. године Резолуција о *Глобалном приступу 90/Ц 10/01* која се односи на оцењивање усаглашености и детаљније уређује ову област. Ова Резолуција је у међувремену замењена и допуњена *Одлуком ЕК 768/2008*. И поред ове измене, суштина ових инструмената јесте развити заједничке праксе за оцењивање усаглашености широм земаља чланица ЕУ.

Иако *Нови приступ* има развијене процедуре и поступке који олакшавају цео поступак доказивања усклађености, он је применљив само за групе производа код којих могу јасно да се одвоје суштински захтеви од техничких спецификација због горе поменуте чињенице да су први обавезни а други добровољни. Даље, како је широк спектар производа обухваћених овим приступом они морају да буду довољно хомогени како би се на њих могли примењивати заједнички суштински захтеви, што је даље везано са ризиком који овај тип легислативе носи са собом. Ово су између осталог неки разлози због чега је немогуће обухватити све техничке прописе *Новим приступом* иако он у великој мери поједностављује и олакшава пласирање робе на тржиште и њену слободну трговину.

3.1.б) Стари приступ

Стари приступ осликава традиционални начин на који су земље чланице ЕУ прописивале своју техничку регулативу уз мноштво детаља који су имали за циљ да се осигура јавно здравље и безбедност. Овакав принцип је условљен, у великој мери ризиком који овај процес носи, па се није остављало пуно простора да произвођачи самостално процењују испуњење овако битних захтева. Начин дефинисања регулативе на овај начин се са националног пренео и на ниво ЕУ у тренутку када је кренула међусобна хармонизација техничких прописа земаља чланица. Тако је данас у неким секторима и даље на снази пракса да органи државне управе издају сертификате/исправе о усаглашености тј. и даље стоји потреба за укључивањем јавних власти у процес одобравања производа за употребу, продају и трговину уопште. Међутим, и поред тога што је усвајање, допуна и измена техничких прописа написаних у духу *Строг приступа* у великој мери непрактично, употреба ове регулативе у појединим областима остаје у примени због значаја које ови производи имају и ризика који је са њима повезан.

3.2. Нехармонизована област

Уколико је случај да роба из одређене групе индустријских производа није обухваћена регулативом која је хармонизована на нивоу ЕУ (*хармонизована област*) произвођач примењује национално техничко законодавство и националне стандарде приликом производње и стављања на тржиште. Како сваки производ није могуће дефинисати посебним правним актом, у оквиру ове области постоји и један део производа за који секторски национални прописи не постоје па се у том случају примењује *Директива о општој безбедности производа 2001/95/ЕЦ (Остало)*.

Како би се и у нехармонизованој области обезбедило да се трговина одвија несметано, уведено је начело *узајамног признавања* у националне прописе ЕУ чланица, а све у складу са *Уредбом ЕУ 764/2008*. Ово начело суштински гарантује да се било који производ који се законито ставља на тржиште једне државе чланице ЕУ може продавати и у било којој другој земљи чланице. Ово важи и у случају ако производ није у потпуности у складу са техничким правилима те друге земље чланице.

Иако је горе описани систем валидан само за територију ЕУ, прихватањем правних тековина ЕУ у току процеса приступних преговора, технички прописи који су на снази у Републици Србији треба да осликавају тренутно важећи систем у ЕУ. С тим у вези, надлежно министарство, Министарство привреде као координатор целог процеса у сарадњи са осталим ресорним министарствима, је одговорно да имплементира све потребне акције са циљем потпуног усклађивања са ЕУ *acquis*.

3.3. Непосредна примена правила опште безбедности производа

Уколико не постоје усклађени технички прописи на нивоу ЕУ као и национални прописи онда се у том случају примењује кровни пропис који регулише безбедност производа. На територији Републике Србије то је *Закон о општој безбедности производа*¹⁴ док је за ЕУ тренутно важећа *Директива ЕК о општој безбедности производа 2001/95/ЕЦ*. На основу одредби ових правних аката утврђује се даљи процедурални ток пласирања конкретног производа на тржиште или пак дају референце ка релевантним прописима који дају више информација о овом поступку.

3.4. Национални знак усаглашености – 3А и „СЕ” знак

За одређене групе производа је националним техничким прописима предвиђено да се на производ постави знак усаглашености који представља потврду да је производ који је стављен у употребу или на тржиште усклађен са захтевима техничког прописа.¹⁵ У Републици Србији је тренутно на снази *Уредба о начину спровођења оцењивања усаглашености, садржају исправе о усаглашености, као и облику, изгледу и садржају знака усаглашености*¹⁶ која дефинише све битне елементе српског знака усаглашености (3А). Са друге стране, у ЕУ је актуелна *Регулатива ЕК 765/2008* која поставља генералне принципе за знак усаглашености валидан за територију ЕУ – „СЕ” знак, а заједно са *Одлуком ЕК 768/2008* уређује његово постављање.

Постојање знака усаглашености на производу који се продаје на тржишту означава да тај производ испуњава захтеве у погледу здравља и безбедности. Постављањем овог знака на производ, произвођач гарантује да су испуњени сви услови који су били прописани техничким прописима. У исто време, треба имати на уму да ови **знакови усаглашености не означавају земљу порекла производа нити ознаку квалитета**. Дакле, уколико је производ обележен, на пример, „СЕ” знаком то не значи аутоматски да је

¹⁴ Закон о општој безбедности производа (Службени гласник РС бр. 41/09 и 77/19)

¹⁵ Неки од производа за које технички прописи предвиђају стављање знака усаглашености укључују: нисконапонску електричну опрему, машине, лифтове, личну заштитну опрему, гасне апарате, опрему под притиском, грађевинске материјале и друго.

¹⁶ Уредба о начину спровођења оцењивања усаглашености, садржају исправе о усаглашености, као и облику, изгледу и садржају знака усаглашености ("Службени гласник РС", бр. 98/09 и 23/17)

тај производ произведен у ЕУ већ само да произвођач тог производа гарантује за усклађеност свог производа са техничким захтевима који важе на територији ЕУ.

Након спроведеног поступка оцењивања усаглашености поставља се знак „СЕ“ на производ. Овај знак мора да буде видно, читљиво и неизбрисиво постављен на производ или његову плочицу утискивањем или отискивањем. Међутим, тамо где због саме природе производа није могуће постављање на један од два поменута начина, знак усаглашености се ставља на паковање, ако га има, и/или на пратеће документе. У сваком случају уколико је то предвиђено техничким прописом знак усаглашености се мора наћи на производу или евентуално његовој амбалажи/документацији пре стављања у употребу и/или на тржиште. Такође, забрањено је постављање знакова усаглашености на производе за које то технички пропис не захтева, као и постављање обележја која личе на утврђене знакове усаглашености са циљем обмањивања купаца.

ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ ПРИМЕНЕ ТЕХНИЧКИХ ПРОПИСА

4.1. Како до тржишта?

Постојање усклађеног правног система и институционалног оквира је једна страна приче о слободној трговини робе на националном и међународном плану. Друга страна новчића је како цео процес функционише у пракси. Због тога ће у наставку бити описан типичан пут који производ треба да прође да би могао да буде пласиран на тржиште Републике Србије и/или ЕУ а све у светлу техничких прописа. Графички приказ овог пута је дат у Прилогу 1 овог документа.

Корак 1. Дефинисање производа

Први битан корак који произвођач треба да уради јесте да прецизно дефинише и добро опише свој производ. На основу тога произвођач може да одреди којој групи производа припада његов производ.

Корак 2. Идентификација меродавног правног акта

У складу са групом производа где припада његов производ, произвођач треба да идентификује који законски акт се примењује на његов производ тј. који технички пропис је меродаван у конкретном случају. У неким случајевима је могуће да је за одређени производ релевантно неколико техничких прописа, све у зависности од индустрије, па је потребно да произвођач обрати пажњу и на ову чињеницу при поступку утврђивања прописа који се односе на његов производ.

Када се идентификује који пропис регулише конкретну групу производа, произвођач креће у прописану процедуру, зависно од тога да ли је у питању хармонизирана или нехармонизирана област. Како се процедура разликује у зависности од тога која је област у питању, од наредног корака, корака 3, ће бити приказан *случај хармонизоване и случај нехармонизоване области*.

Корак 3. - Случај хармонизоване области

Као што је напред споменуто, у оквиру хармонизоване области тренутно су актуелни прописи који спадају у две правне филозофије, Стари и Нови приступ, у зависности од тога на који начин се дефинишу захтеви које производ треба да испуни. Због тога је у овом делу битно да када произвођач утврди да се на његов производ примењују хармонизовани прописи види којој од две поменуте правне филозофије припадају прописи релевантни за његов производ. У складу са тим су и обележени даљи кораци ознаком (а) за групе производа које су уређене прописима из области Новог приступа док су ознаком (б) обележени кораци предвиђени за групе производа за које су на снази прописи писани у стилу Старог приступа.

Корак 4.а. Захтеви прописани посредно техничким прописом (Нови приступ)

У случају техничког прописа Новог приступа дефинисани су само обавезни суштински захтеви за безбедност производа док је детаљан опис техничких захтева дат у хармонизованим стандардима¹⁷ на које се технички пропис позива. Осим усаглашавања са стандардима, произвођачима је остављена могућност да и на неки други начин докажу да њихов производ испуњава суштинске захтеве техничког прописа. На овај начин се добровољност употребе стандарда не нарушава. Дакле, за произвођача је битно да добро проучи којој правној филозофији припада технички пропис који регулише конкретан производ и одлучи на који ће начин спровести следећи корак тј. оцену усаглашености.

Корак 5.а. Поступак оцењивања усаглашености

Уколико се произвођач одлучи да преко хармонизованих стандарда докаже да његов производ испуњава захтеве техничког прописа на располагању му стоји могућност да то учини уз помоћ *претпоставке о усаглашености*. У основи ово значи да се испуњавањем стандарда потврђује да произвођач испуњава све битне/суштинске захтеве садржане у иницијалном техничком пропису (Директива, Уредба, Закон и др.).

Поступак за оцењивање усаглашености и начин његовог спровођења је дефинисан у самом техничком пропису. Конкретно то значи да у зависности од предвиђеног модула¹⁸ Тело за оцењивање усаглашености (ТОУ) и/или сам произвођач спроводи поступак оцењивања усаглашености. Који се поступци примењују и на који начин се сам поступак спроводи је такође дефинисано конкретним модулом.

Оно што свакако произвођач треба да уради, уколико је предвиђено модулом ангажовање одговарајућег ТОУ, јесте да ступи у контакт са лабораторијама које могу да изврше испитивање производа на начин дефинисан модулом. Након проналаска одговарајућег ТОУ и достављања узорка производа, произвођач добија документа (сертификат, извештај о испитивању и др.) који прилаже уз Исправу о усаглашености коју он сам попуњава на основу документације добијене са испитивања (резултата процеса испитивања).

Корак 6.а. Издавање Исправе о усаглашености

Резултат успешно спроведеног процеса оцењивања усаглашености је издавање Исправе о усаглашености. Поново у зависности од предвиђеног модула, за састављање ове Исправе је потребан само произвођач или се укључује и ТОУ. Ова Изјава се обично прави у форми Декларације о усаглашености али сваки конкретни технички пропис даје детаљније информације како треба да изгледа и које елементе треба да садржи.

Без обзира на то да ли је за састављање Исправе о усаглашености потребан ТОУ или само произвођач, на произвођачу је да потврди усаглашеност свог производа са техничким захтевима и преузме пуну одговорност за исправност производа. На тај начин, уколико се којим случајем на тржишту нађе небезбедан производ, произвођач је једини одговоран за ову ситуацију. У овом случају произвођач може да покрене парницу против ТОУ које је издало документе на основу којих је произвођач саставио Исправу о усаглашености и затражи надокнаду штете, уколико се утврди да се јавио пропуст у раду ТОУ.

¹⁷ На нивоу ЕУ то су хармонизовани европски стандарди а на нивоу Републике Србије српски хармонизовани стандарди.

¹⁸ Конкретни поступци за оцењивање усаглашености су подељени по модулима у зависности од сложености и природе самог производа.

Корак 7.а. Стављање знака усаглашености

Уколико је предвиђено техничким прописом произвођач је у обавези да стави одговарајући знак усаглашености којим потврђује безбедност свог производа. Уколико се производ пласира на тржиште Србије онда се ставља српски знак усаглашености а уколико је циљ произвођача да изађе на тржиште неке од земаља чланица ЕУ, у том случају је у обавези да стави „СЕ” знак. Спектар производа за које постоји обавеза стављања одговарајућег знака усаглашености није занемарљив.¹⁹ Стога произвођачи треба да буду пажљиви током анализе техничких прописа који се односе на групу производа којој припада њихов производ како би испунили и овај технички захтев пре пласирања производа на тржиште.

Корак 8.а. Исправа о усаглашености валидна и у другој земљи

Иако можда исувише формалан критеријум, Исправа о усаглашености сачињена у Србији као таква се не може користити приликом пласирања производа на тржиште земље чланице ЕУ и обрнуто. Али и ту постоји решење. Наиме, уколико произвођач има уредну Исправу о усаглашености издату у Србији он може уз помоћ ТОО, које је акредитовано од стране Акредитационог тела конкретне државе чланице ЕУ у коју жели да извози производ, да затражи признавање Исправе које има. Када добије потврду да је Изјава састављена у Србији валидна и за територију ЕУ чланице тај документ се предаје заједно са осталом документацијом потребном за стављање на тржиште конкретног производа.

Наравно, на произвођачу је и могућност да у конкретној земљи чланице ЕУ пронађе ТОО које ће му обезбедити испитивање производа и припрему документације потребне за састављање Изјаве о усаглашености која ће бити валидна за територију те конкретне ЕУ чланице.²⁰ Овај поступак признавања Исправе о усаглашености иде заједно и са постављањем повезаног знака усаглашености и, наравно, овај поступак важи и у супротном смеру (када се производ из ЕУ пласира на тржиште Републике Србије).

Корак 9.а. Пласирање производа на тржити

Валидном Изјавом о усаглашености произвођач може легално да пласира производ на тржиште на којем даље органи тржишног надзора спроводе инспекцијски надзор ради очувања фер услова за све понуђаче и осигурања високог нивоа безбедности и заштите живота и здравља људи, заштите потрошача, заштите имовине, животне средине и других аспеката јавног интереса.

Корак 4.б. Захтеви прописани непосредно техничким прописом (Стари приступ)

Код техничких прописа написаних у светлу Старог приступа, захтеви које производ треба да испуни су детаљно наведени у самом техничком пропису. Дакле, у самом пропису је дефинисано које све техничке захтеве је неопходно испунити, као и које све поступке треба спровести како би се производ легално нашао на тржишту. За разлику од прописа написаних у духу Новог приступа овде је акценат стављен на велику контролу од стране државе јер су у питању сектори који обухватају производе који су по својој природи осетљиви тј. могу да изазову велики негативни ефекат у случају неусклађености са техничким захтевима.²¹

¹⁹ Листа група производа за које неопходно стављање „СЕ” знака се може пронаћи на следећем линку ЕК https://ec.europa.eu/growth/single-market/ce-marking/manufacturers_en

²⁰ Како је трговина робом слободна кроз ЕУ, испуњавање услова прописаних у једној чланици постиже се и могућност да се пласирањем производа на том конкретном тржишту обезбеди њихов слободан проток по целој ЕУ.

²¹ Као што је већ напоменуто то су на пример производи из категорија моторних возила, хемикалија, детергената, ђубрива и др.

Корак 5.б. Поступак оцењивања усаглашености/испитивања усклађености

Како је код техничких прописа који обухватају производе из ових категорија детаљно дефинисан поступак испуњавања техничких захтева у самом пропису као и због постојања разлика узрокованих специфичностима сваке од категорија, на овом месту је битно истаћи да произвођачи треба да буду посебно пажљиви у проучавању прописа који се односи на њихов производ и треба да спроведу све поступке предвиђене овим прописом. Ово је битно због тога што сваки од прописа упућује на то како ће се вршити доказивање испуњења техничких захтева, а сам поступак провере усаглашености/усклађености је специфичан за сваку од конкретних група производа.

Као ТОУ се често у овим случајевима јавља орган државне управе који је овлашћено тело које у име министарства (или неког другог надлежног органа) обавља одговарајуће испитивање производа. Без одговарајуће документације коју издаје овај орган се не може успешно завршити поступак оцењивања усаглашености тј. полагати право на резултате усклађености испитиваног производа са прописаним условима и међународним стандардима.

Корак 6.б. Издавање Исправе о усаглашености/усклађености

Иако се поступак оцењивања донекле разликује у односу на поступак описан за производе који су регулисани прописима Новог приступа, пре свега у погледу одабира ТОУ, резултат успешног спроведеног оцењивања усаглашености/испитивања/усклађености и у овом случају је документ (Испрва) којом се то потврђује. Форма и садржај ове исправе је такође дефинисана у иницијалном техничком пропису као и период и начин на који се ова документација доставља надлежном органу (обично је у питању ресорно министарство). Због специфичности производа које обухвата, могуће је да технички пропис захтева достављање још неких документа (нпр. безбедносни лист, дозвола за промет) пре него што се производ пласира на тржиште.

Корак 7.б. Пласирање производа на тржити

У тренутку када произвођач има сву валидну документацију он може легално да стави производ на тржиште али је најчешће у обавези да врши периодичну интерну контролу производа које производи. За неке групе производа као што су на пример хемикалије или ђубрива обавезан је прво упис у одговарајући регистар пре него што производ буде стављен у промет.²²

Корак 3. - Случај нехармонизоване области

У случајевима када на нивоу ЕУ не постоје усклађени прописи примењују се национални технички прописи. Како би се обезбедило да на територији ЕУ не постоје баријере у трговини производима упркос нехармонизованим прописима, уведено је *начело узајамног признавања*. Овим инструментом се омогућава да производ који је испунио све захтеве националног прописа једне земље чланице ЕУ, а обухваћен је нехармонизованим техничким прописима, буде стављен на тржиште те земље чланице, а истовремено и на територију целе ЕУ, без додатних захтева. Овај принцип важи и у случају да производ није у потпуности у складу са техничким прописима који важе у некој од чланица ЕУ. Још један инструмент који се користи у случају нехармонизованог подручја и који за циљ има уклањање препрека за трговину је и *процедура нотификације* техничких процеса која је описана у претходном делу.

Корак 4. Захтеви прописани директно техничким прописом

У случају група производа у обухвату нехармонизованог дела техничког законодавства у Републици Србији, технички захтеви су обично дефинисани правилницима које доносе надлежна министарства.

²² На пример за хемикалије је то конкретно Регистар хемикалија а за ђубрива Регистар средстава за исхрану биља и оплемењивача земљишта.

Кровни закон на основу којег се доносе ови правилници је *Закон о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености*.²³

Корак 5. Поступак оцењивања усаглашености / испитивања усклађености / утврђивања испуњености захтева

У самим техничким прописима (правилницима) је описан начин утврђивања испуњености захтева односно поступак оцењивања усаглашености. У зависности од конкретне групе производа технички захтеви могу да буду описани у самом пропису или пак да се реферишу на стандарде који дају детаљне техничке спецификације које треба производ да испуни. Дакле, уколико је у питању производ за који не постоје хармонизовани прописи на нивоу ЕУ, за национално тржиште је релевантно национално техничко законодавство. У тренутку када Република Србија постане чланица ЕУ, кроз начело узајамног признавања, производ произведен по српским техничким прописима ће моћи да се пласира широм ЕУ без додатних захтева. До тог тренутка произвођач из Републике Србије ће морати да поштује национално техничко законодавство у земљи ЕУ у коју жели да извози свој производ, па самим тим и спроведе поступак предвиђен законима те земље чланице.

Корак 6. Издавање Исправе о усаглашености/усклађености

Како је процес усаглашавања прописа Републике Србије са оним у ЕУ тренутно у току, у правилницима, пре свега оним који су донесени после усвајања *Закон о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености*, 2009. године, уведено је правило да се у самом пропису описује начин за оцену усаглашености и елементе које треба да садржи Исправа о усаглашености. За прописе који су донети пре 2009. године а који су и даље на снази, као и за прописе који нису покривени ЕУ легислативом ситуација је компликованија јер је за предузеће битно да пронађе закон на који се реферише правилник како би се упознало са правилима и потребном документацијом/поступцима пре пласирања робе на тржиште.

Корак 7. Стављање знака усаглашености

Уколико је правилником прописано да се ставља знак усаглашености за национално тржиште онда произвођач мора да испоштује ову радњу како би његов производ могао да се нађе на тржишту Републике Србије. Уколико се одлучи за извоз робе у неку од земаља чланица ЕУ, стављање „СЕ” знака није потребно јер се ова активност односи само на производе који су обухваћени ЕУ хармонизованом облашћу.

Корак 8. Пласирање производа на тржите

У тренутку када Република Србија постане пуноправни члан ЕУ неће бити потребе за дуплирањем поступка оцењивања усаглашености и провере, већ ће уз помоћ начела узајамног признања произвођач бити у могућности да стави производ на тржиште и других земаља чланица ако испуни услове националног законодавства. Дакле, уколико има валидну документацију која важи на територији Републике Србије као чланице ЕУ може без додатни баријера да пласира производ на територију целе ЕУ.

4.2. Тренутно стање ствари

Привреда Републике Србије је у великој мери повезана са привредом ЕУ. С обзиром да подаци показују да се око две трећине трговине Републике Србије обавља са ЕУ, са правом се може тврдити да већ постоји значајан ниво интеграције економије Републике Србије у привреду ЕУ. Међутим, како би користи

²³ Закон о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености (Службени гласник РС бр. 36/09)

од ове интеграције биле у што већој мери искоришћене потребно је овај процес буде праћен и адекватном правном регулативом. Другим речима, да би произвођачи могли да искористе бенефите које произилазе из повезаности две економије, потребно је да, пре свега, технички прописи буду усклађени са тренутно важећим у ЕУ. На овај начин се олакшава процедура пласирања производа из Републике Србије на територију ЕУ, што позитивно утиче на извоз домаћих привредника, јер јединствено тржиште од 450 милиона потрошача представља свакако довољан мотив. Дакле, још ближа интеграција са јединственим тржиштем ЕУ и већа искоришћеност постојећег потенцијала стоје као стратешки циљеви ка којима треба тежити пре свега због привредника чија је производња лоцирана у Републици Србији.

Као што је наведено, нераздвојни део овог процеса јесте и усклађивање са прописима који дефинишу техничке захтеве за производе који се продају на тржишту ЕУ. Како би производи произведени у Републици Србији, у регулаторном смислу, били посматрани као и они произведени на територији ЕУ потребно је да технички прописи који су на снази у Републици Србији буду у потпуности усклађени са важећим за територију ЕУ. Хармонизација законодавства обухваћена Поглављем 1 је започета али и даљи постоје неусклађености које праве проблеме реалном сектору привреде тј. произвођачима који желе да извозе своје производе на тржиште ЕУ са што мање административних процедура. Као највећи проблеми који се јављају током транспоновања техничке регулативе у српско законодавство су мањак административног особља ресорног министарства као и одређивање реалних рокова за имплементацију поменутих прописа.²⁴ Иако су ово реални проблеми са којима се државни органи суочавају и захтевају озбиљне реформе и побољшања која не могу у кратком року да буду имплементирана, потребно је зарад побољшања конкурентности српских производа на јединственом тржишту ЕУ ставити правну хармонизацију преосталог дела легислативе као приоритет.

ЗАКЉУЧАК: ПЕРСПЕКТИВА ПОТПУНЕ ТРЖИШНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

Поглавље 1 у преговарачком процесу је изузетно комплексно због великог броја секторских и техничких прописа које треба транспоновати и имплементирати у правни систем Републике Србије. У исто време, слобода кретања робе која је садржана у овом поглављу представља саму срж ЕУ интеграција кроз постојање и функционисање јединственог тржишта. Органи Републике Србије задужени за усклађивање правне регулативе са ЕУ у области слободне трговине робом су постигли одређене резултате - усклађен је одређени број прописа са ЕУ *acquis*, ИСС је усвојио скоро све европске стандарде а АТС је регистровало близу 700 тела за оцену усаглашености. Међутим, детаљни акциони планови за преостала питања у овом процесу нису и даље договорени са ЕК. Такође, мониторинг имплементације ових акционих планова остаје као отворено питање. Дакле, **неопходно је уложити даље напоре у мапирање јасног плана, утврђивање конкретних рокова и развој система за праћење напретка од стране Министарства привреде. Дакле, неопходно је уложити даље напоре у мапирање Републике Србије али и представника ЕК.**

Оно што чини процес усклађивања прописа у домену преговарачког поглавља 1 још сложенијим, јесте и чињеница да је ова материја по својој природи изузетно динамична. Другим речима, сведоци смо да је у области техничких прописа на нивоу ЕУ стално присутно унапређење и промена истих, узроковано пре свега константним техничким и технолошким напретком. С тим у вези је и скорашњи пример усвајања сета нових правних аката на нивоу ЕУ у области моторних возила које би по правилу требало транспоновати у српски правни систем. Проблем који се јавља на конкретно овом примеру је парадоксална ситуација да се у Републици Србији још увек чека усвајање прописа ЕУ који су у овом тренутку већ застарели. Конкретније, док су припремне радње за транспоновање ЕУ регулативе у српско законодавство отпочеле, на нивоу ЕУ су ови прописи већ промењени. У оваквим ситуацијама се

²⁴ Информације су добијене у разговору са представницима Министарства привреде и присуством на Седницама Радне групе Националног конвента о ЕУ за поглавље 1.

огледа схватање да је ЕУ покретна мета коју треба стално пратити и прилагођавати се променама које су неминовност у једној овако динамичној области. Дефинитивно велики проблем са којим се Република Србија суочава је недостатак људског капацитета у виду стручних лица која могу да на ефикасан начин унапреде процес транспонованња тренутне ЕУ регулативе али и да буду у току са тренутним променама које се дешавају у ЕУ и промптно реагују на њих. Стога, **побољшање административних капацитета у државним органима који директно раде на пословима усклађивања са ЕУ *acquis* треба да постане један од приоритета у наредном периоду.**

Поред побољшања интерних капацитета надлежног министарства и институција које се баве овим питањем, неопходно је побољшати комуникацију са надлежним Директоратом ЕК – DG GROW. Наиме, као резултат спроведених интервјуа са директним учесницима у процесу преговора у поглављу 1 дошло се до информације да је комуникација са представницима ЕК често недовољно јасна а посебан акценат је стављен на дуг период између слања питања/предлога и конкретног одговора са друге стране. Како је већ наведено, материју обухваћену поглављем 1 одликује динамичност па је самим тим **потребно, заједничким напором представника DG GROW и Министарства Привреде, обезбедити јаснију и бржу комуникацију између ове две институције, што пре свега подразумева краће рокове за одговоре од стране администрације у Бриселу.**

Када се узме у обзир и то да су институције које сачињавају систем инфраструктуре квалитета у Републици Србији на изразито различитом нивоу развоја и опремљености, може се закључити да тренутно стање није задовољавајуће. Наиме, капацитети који постоје на пример у Дирекцији за мере и драгоцене метале су далеко од оних у Акредитационом телу Србије, а нису ни приближни онима у Институту за стандардизацију који важи за добар пример из праксе. Како би систем инфраструктуре квалитета функционисао на добар начин и чинио адекватну подршку за трговину безбедним и квалитетним производима у Републици Србији, **неопходно је циљано улагање у људске и техничке капацитете институција у оквиру овог система, уз деполитизацију руководећих места у предметним институцијама као и спровођење реформи код оних где се досадашње функционисање показало као лоше.**

Као додатак овим институционалним променама, користан је осврт, и у овом делу папира, на практичну страну целе приче обухваћене поглављем 1. Као сервис који је видљив произвођачима и који стоји испред целе правно-процедуралне материје јесте портал Министарства привреде под називом *Технис*²⁵. Овај портал има за циљ да олакша информисање привредника о новинама из ове области али и да пружи информације о систему инфраструктуре квалитета као и техничким прописима које производ треба да испуни пре стављање на тржиште Републике Србије. С тим у вези, *Технис* представља користан алат који пружа помоћ привредним субјектима (али и осталим заинтересованим појединцима) у информисању о административним процедурама и процесима везаним за безбедност производа.

Главна замерка на рад овог портала јесте његова пасивност и употреба техничког језика који није разумљив привредницима. Наиме, **Технис портал би требао да добије активну компоненту тј. одређени број специјалиста који би били усредсређени на активно пружање помоћи привредницима.** Ово се пре свега односи на мала и средња предузећа која често нису у могућности да унајме екстерне консултантске фирме како би успели да успешно прођу сву административну процедуру а посебно у случајевима ако таква предузећа имају аспирација ка извозу на тржиште ЕУ. Постојање овакве димензије Технис система би омогућило приближавање комплексне материје техничких прописа ширем кругу привредника и на тај начин смањивање трошкова, као и лакше и брже пласирање производа на територију Републике Србије и ЕУ. С тим у вези, треба искористити прилику која се пружа увођењем структурне реформе *Производ инфо* у *Програм економских реформи за период*

²⁵ <https://tehnis.privreda.gov.rs/sr/o-tehnisu.html>

од 2020. до 2022. године како би се портал Технис реформисао и прилагодио реалним потребама привреде, а пре свега сектору малих и средњих предузећа.

Прилог 1: графички приказ пута који производ у регулаторном смислу треба да пређе од производње до пласирања на тржиште Републике Србије и/или ЕУ

Овај пројекат финансира
Европска унија

**#ЕУ
ЗА ТЕБЕ**

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво су одговорни Центар за европске политике - ЦЕП, Национална академија за локални економски развој (НАЛЕД), и Центар савремене политике (ЦСП) кроз портал European Western Balkans (EWB) и та садржина нипошто не изражава званичне ставове Европске уније.

Публикација је објављена је у оквиру пројекта „Припреми се за учешће“, који заједнички спроводе ЦЕП, НАЛЕД и ЦСП/EWB.

